

**DOSTUPNOST I RAZNOVRSNOST KANONSKIH IGRANIH
FILMOVA U NARODNIM KNJIŽNICAMA NAJVEĆIH
HRVATSKIH GRADOVA**

AVAILABILITY AND DIVERSITY OF CANONICAL FEATURE
FILMS IN PUBLIC LIBRARIES OF THE LARGEST
CROATIAN CITIES

Mirko Duić
Sveučilište u Zadru
miduic@unizd.hr

UDK / UDC 026.064:027.52
Istraživanje / Research paper
Primljeno / Received: 1. 3. 2016.

Sažetak

Sve više narodnih knjižnica posjeduje zbirke sa znatnim brojem filmova. Međutim, vrlo su rijetka istraživanja o toj vrsti knjižničnih zbirki. S ciljem osvjetljivanja jednog od aspekata te problematike za potrebe ovoga rada provedeno je istraživanje dostupnosti kanonskih igranih filmova u narodnim knjižnicama najvećih hrvatskih gradova: Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci. U istraživanju je korišten kanonski popis časopisa *Sight & Sound* – popis na kojem se nalaze najbolji igrani filmovi prema izboru velikog broja uglednih filmskih kritičara iz cijeloga svijeta. Metodom usporedbe kanonskog popisa *Sight & Sounda* i kataložnih zapisa, istraženo je koliko se filmova s ovog popisa nalazi u zbirkama najvećih hrvatskih narodnih knjižnica. Također je utvrđena raznovrsnost svih filmova s kanonskog popisa *Sight & Sounda* u odnosu na raznovrsnost onih filmova s popisa koji se nalaze u narodnim knjižnicama uključenima u istraživanje. Raznovrsnost filmova utvrđena je s obzirom na državu i vrijeme proizvodnje filmova. U radu su također predstavljena teorijska razmišljanja o važnosti kanona za izgradnju knjižničnih filmskih zbirki.

Rezultati istraživanja pokazuju da u najvećim narodnim knjižnicama nema većine igranih filmova s kanonskog popisa *Sight & Sound* te da među filmovima s ovog popisa koji se nalaze u knjižnicama uvjerljivo prevladavaju filmovi proizvedeni u Sjedinjenim Američkim Državama.

Ključne riječi: narodne knjižnice, filmovi, filmska zbirka, kanon, raznovrsnost, dostupnost

Summary

An increasing number of public libraries have collections with a considerable number of films. However, there is not much research about film collections in libraries. With the goal to illuminate one aspect of this topic, this paper explores the availability of canonical feature films in public libraries of the largest Croatian cities: Zagreb, Split, Osijek, Rijeka. The canonical list of the magazine *Sight & Sound* was used to conduct the research. This list of the best feature films ever made was made by voting of the large number of renowned film critics from around the world. The method of comparison of the *Sight & Sound* canon list with library catalog records was used to determine how many feature films from this canon list are in the collections of largest Croatian public libraries. Also, the research goal was to determine the diversity level of all films from the *Sight & Sound* canon list and the diversity level of only those films from the *Sight & Sound* canon list which are in the collections of largest Croatian public libraries. The diversity levels of these two categories of feature films were compared. The diversity levels were determined with regard to the country and time period of film production. Theoretical considerations about the importance of canons for development of film collections in libraries are also presented in the paper.

The research results have shown that the largest Croatian public libraries don't have a majority of feature films from the *Sight & Sound* canonical list. Another important finding is that a considerable majority of the films from this list that were found in public libraries were made in the USA.

Keywords: public libraries, films, film collection, canon, diversity, availability

1. Uvodno o interesu korisnika za knjižnične filmske zbirke

Najveće hrvatske narodne knjižnice tijekom zadnjeg desetljeća izgradile su velike filmske zbirke.¹ Nema mnogo znanstvenih istraživanja povezanih s tim zbirkama no ona malobrojna koja su provedena ukazuju na to da postoji znatan interes korisnika za filmove u knjižnicama. Prema istraživanju iz 2009. godine provedenom u Gradskoj knjižnici Zadar, korisnici ove knjižnice često posuđuju filmove. Naime, u istraživanju je utvrđeno da korisnici Knjižnicu najčešće posjećuju zbog posudbe knjiga (96,3 posto), dok zbog posudbe CD-ova i DVD-ova, dakle glazbene i filmske građe, Knjižnicu posjećuje 60,1 posto korisnika.² U još jednom istraživanju u kojemu je tema posudba filмова, istražena je posudba audiovizualne, multimedijalne i elektroničke građe u dvije knjižnice iz mreža Knjižnica grada Zagreba: Knjižnici Augusta Cesarca i Knjižnici Tina Ujevića.³ Od 220 ispitanika ove dvije knjižnice audiovizualnu građu, tj. filmsku građu posuđuje 131 ispitanik (72,3 posto). Najviše ispitanika posuđuje igrane filmove – 113 ispitanika (62,43 posto), dokumentarne filmove posuđuje 51 ispitanik (28,18 posto), a animirane filmove posuđuje 36 ispitanika (19,89 posto).⁴ Na popularnost audiovizualne građe u narodnim knjižnicama ukazuju i međunarodna istraživanja. Sveobuhvatnim istraživanjem australskih narodnih knjižnica utvrđeno je da čak 63 posto korisnika posuđuje audiovizualnu građu.⁵ D. A. Galby navodi da se prema dostupnim statistikama može zaključiti da je audiovizualna građa u 2006. godini činila čak oko 25 posto ukupnih posudbi u narodnim knjižnicama SAD-a.⁶ U razdoblju

¹ Pretraživanjem knjižničnih kataloga ustanovljen je broj naslova vizualne građe u sljedećim velikim knjižnicama: Knjižnice grada Zagreba imaju ukupnu ponudu od 10 133 naslova vizualne građe; Gradska knjižnica Rijeka ima 2512 primjeraka naslova vizualne građe; Gradska knjižnica Marka Marulića u Splitu ima 2766 naslova vizualne građe. Pregledom kataloga ustanovljeno je da veliku većinu naslova unutar kategorije „vizualna građa“ u ovim knjižnicama čine filmovi na DVD-ima, a tek manji dio čine filmovi na VHS kasetama. Pretraživanje je obavljeno 22. veljače 2016.

² Novak, Helena. Anketno istraživanje Zadovoljstvo korisnika Gradske knjižnice Zadar. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, 3/4(2010), 240.

³ Cej, Višnja; Tea Grašić-Kvesić; Tomislav Silić. Audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa : istraživanje učestalosti korištenja. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 4(2013), 145-168.

⁴ Isto, str. 160.

⁵ State Library of Victoria (for Library Board of Victoria). Library user census and survey project 2006. Report 1 : Statewide analysis and comparisons. State Library of Victoria, 2006. Str. 21.

⁶ Galbi, Douglas A. Non-book items in US public libraries. // *Public Library Quarterly* 28, 1(2009), 65.

od 2000. do 2009. godine udio filmova u ukupnom fondu narodnih knjižnica u Danskoj porastao je za čak 150 posto – sa 200 000 na 500 000 filmova.⁷ Iz ovih podataka možemo zaključiti da su filmovi vrlo prisutni i posuđivani u narodnim knjižnicama. Važno je stoga istraživati različite aspekte njihove prisutnosti u knjižnicama.

1.1. Uloga kanona u izgradnji knjižničnih zbirki

J. Buchsbaum ističe da je izvorno pojam kanon označivao knjige u Bibliji koje je crkvena vlast službeno odobrila. Prema Buchsbaumu, danas se pojam kanon koristi kako bi se označilo one tekstove koji se kao vrijedni studiranja, razmišljanja i poštovanja prenose s generacije na generaciju, ona djela za koja se smatra da su na neki način superiorna drugima. Još jedno obilježje kanona je da su stalno u mijeni i nikada nije postojao statičan, nepromjenjivi kanonski panteon.⁸ Zanimljivo je da Buchsbaum smatra da uz urednike, nakladnike i profesore, također i knjižničari oblikuju kanon tako što odlučuju koja će djela uvrstiti u knjižnične zbirke.⁹ C. Alabaster ukazuje na to da u svakoj knjižnici postoje temeljna djela koja osvjetljaju događaje u ljudskoj povijesti, definiraju povijest, interpretiraju teme, pružajući nam mogućnost posjeta novih svjetova.¹⁰ Alabaster smatra da upravo temeljni naslovi knjižnicu čine knjižnicom, oni osiguravaju konzistentnost koju korisnici očekuju od knjižnice.¹¹ Temeljne naslove naziva još i klasicima, a klasik definira prema djelu *The Random House Dictionary of the English Language*: „klasik je najveće kvalitete, klase, ranga; klasik ima literarni ili povijesni značaj; klasik je djelo koje se smatra temeljnim u svom polju”.¹² Iz definicije A. Karassa može se zaključiti da su klasici isto što i kanon, tj. kanonska djela: „skup djela koja se smatraju najvažnijima ili najznačajnijima u određenom polju”.¹³

⁷ Johannsen, Carl Gustav; Niels Ole Pors. The 2007 structural reform and the public libraries in Denmark. // *Bibliothek Forschung Und Praxis* 34, 3(2010), 345.

⁸ Buchsbaum, Julianne. Academic libraries and the remaking of the canon: Implications for collection development librarians. // *Library Philosophy & Practice* (April 2009), 1.

⁹ Isto, str. 2.

¹⁰ Alabaster, Carol. Developing an outstanding core collection – A guide for libraries. Chicago : American Library Association, 2002. Str. 9.

¹¹ Isto, str. 10.

¹² Isto, str. 15.

¹³ Karass, Alan. Canon, cultural memory, and positive knowledge in humanities education. // *Music Reference Services Quarterly* 10, 3/4(2008), 121.

Knjižničarima su kanoni potrebni jer im mogu pomoći u jednoj od najtežih aktivnosti – u odluci koje naslove kupiti i koja temeljna djela postaviti na knjižnične police.¹⁴ J. Staiger navodi da je između 1915. i 1960. godine samo u SAD-u proizvedeno oko 20 000 dugometražnih igranih filmova za komercijalnu distribuciju, a države poput Kine i Indije čak su i nadmašile filmsku proizvodnju SAD-a.¹⁵ Iz tako velike ponude knjižničari u filmske zbirke mogu uvrstiti samo manji broj filmova. Stoga su filmski kanoni od znatne pomoći knjižničarima u odabiru filmova.

P. Schrader također govori o potrebi za filmskim kanonima zbog velikog broja proizvedenih filmova.¹⁶ Predlaže kanon koji se sastoji od šezdeset najboljih igranih filmova.¹⁷ Njegov kanon koristi I. O'Loughlin u svom istraživanju pod nazivom *Filmski kanoni i sveučilišna knjižnica*.¹⁸ O'Loughlin analizira filmske zbirke sedam irskih sveučilišnih knjižnica kako bi odredio koju ulogu filmski kanoni imaju u oblikovanju i razvoju zbirke. Istraživanje provodi tako što uspoređuje četiri različita filmska kanona s knjižničnim katalozima spomenutih knjižnica: industrijski kanon, tj. kanon udruženja AFI (*American Film Institute*), koji je odabir filmskih profesionalaca u SAD-u; populistički kanon, tj. kanon časopisa *Empire*, koji je čitateljski odabir filmova; kritičarski kanon, tj. kanon časopisa *Sight & Sound*, koji je odabir filmskih kritičara iz cijelog svijeta; elitistički kanon, tj. kanon Paula Schradera. Pri razmišljanju o utjecaju kanona na izgradnju zbirke od posebne je važnosti članak B. Quinna pod naslovom *Some Implications of the Canon Debate for Collection Development*.¹⁹ U njemu se opisuju tri stajališta prisutna u raspravama o kanonima – kanonski puristi nastoje braniti i očuvati kanon u svojem trenutnom obliku, kanonski pluralisti nastoje mijenjati postojeći kanon tako da u njega uključuju djela ili kanone skupina koje su tradicionalno iz kanona bile isključene zbog društvenih i ideoloških razloga te kanonski anarhisti koji se žele riješiti kanona proširujući svemir diskursa na sve postojeće tekstove. Quinn se zalaže za ujedinjavanje stajališta kanonskih purista i pluralista – smatra da bi trebalo zadržati stare kanone, ali da treba dodati nova djela i kanone, posebno

¹⁴ Alabaster, Carol. Nav. dj. Str. 1.

¹⁵ Staiger, Janet. The politics of film canons. // *Cinema Journal* 24, 3(1985), 8.

¹⁶ Schrader, Paul. Canon fodder. // *Film Comment* (September-October 2006), 42.

¹⁷ Isto, str. 48–49.

¹⁸ O'Loughlin, Ian. *Film canons and the academic library : master theses*. Dublin : Dublin Business School, 2011.

¹⁹ Quinn, Brian. Some implications of the canon debate for collection development. // *Collection Building* 14, 1(1995), 1-10.

one drugih kultura.²⁰ Smatra da u stare, tradicionalne kanone treba uključiti nezapadna djela odabrana zbog njihove povijesne, društvene i političke važnosti, a ne samo ona odabrana zbog estetskog kriterija.²¹ Također, razlog za otvorenost kanona vidi u sve povezanijem svijetu u kojemu je važno učiti ne samo o svojoj nego i o drugim kulturama.²² Quinnova rasprava o otvorenim kanonima koji uključuju djela raznih kultura može se povezati sa zadaćom i temeljnim vrijednostima knjižnica. Na primjer, Quinnova razmišljanja o otvorenim kanonima u suglasju su sa smjernicama za reforme norveških knjižnica u kojima se govori o tome da knjižnice imaju posebnu kulturno-političku odgovornost promicati čitanje i znanje o prevedenim djelima te da trebaju razvijati svijest svojih članova o golemoj raznovrsnosti dostupne literature.²³ Također, u IFLA-inim *Smjernicama za razvoj narodnih knjižnica* navodi se da je omogućivanje pristupa temeljnim zbirka svjetske literature i znanja, uključujući i literaturu lokalne zajednice, jedinstveni doprinos i iznimno važna funkcija narodnih knjižnica.²⁴

Iako u ovome radu kanon prije svega razumijevamo kao skup djela koja se smatraju najvažnijima, najznačajnijima, najboljima u određenom polju, vrijedi ukazati i na upozorenje A. K. Collins koji upućuje na to da je izgledno da „kanon više neće biti ono najbolje od svega što je napisano, nego ono što je najlakše dostupno“.²⁵ Knjižnična filmska zbirka može biti sastavljena sasvim ili pretežno od popularnih filmova koji su najdostupniji knjižničarima i najpopularniji među korisnicima. Knjižnica s takvom filmskom zbirkom dio je međunarodnog distribucijskog lanca popularnih djela u kojemu se kanonski filmovi određuju na temelju popularnosti i dostupnosti filmova.

²⁰ Isto, str. 3.

²¹ Isto, str. 8.

²² Isto, str. 9.

²³ *Vidi*: Norwegian Archive, Library and Museum Authority. Library reform 2014. Str. 19 [citirano: 2015-02-10]. Dostupno na: <http://www.biblioteki.org/repository/PROJEKT%2018/Inspiracije/Library%20Reform%202014.pdf>

²⁴ *Vidi*: IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 19.

²⁵ Collins, Amanda K. Collection development, digitization and the canon debate, 2000 [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <https://sites.google.com/site/mandacoll/collectiondevelopmentandthecanon>

2. Cilj istraživanja

U radu su prikazani rezultati istraživanja provedenog radi utvrđivanja dostupnosti kanonskih igranih filmova u narodnim knjižnicama najvećih hrvatskih gradova: Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci. U istraživanju je korišten kanonski popis časopisa *Sight & Sound* – popis na kojem su najbolji igrani filmovi ikad snimljeni prema izboru velikog broja uglednih filmskih kritičara iz cijeloga svijeta. Metodom usporedbe kanonskog popisa *Sight & Sounda* i knjižničnih kataložnih zapisa, istraženo je koliko se filmova s ovog kanonskog popisa nalazi u zbirkama najvećih hrvatskih narodnih knjižnica. Također je cilj istraživanja bio utvrditi raznovrsnost svih filmova s kanonskog popisa *Sight & Sounda* u odnosu na raznovrsnost onih filmova s kanonskog popisa koji se nalaze u narodnim knjižnicama uključenima u istraživanje. Raznovrsnost filmova je utvrđena s obzirom na državu i vrijeme proizvodnje filmova.

2.1. Metodologija istraživanja

U istraživanju je korištena metoda usporedne analize zapisa iz knjižničnih kataloga. Pregledani su katalogi četiriju velikih narodnih knjižnica u Hrvatskoj kako bi se utvrdilo stanje raznovrsnosti njihovih filmskih zbirki u odnosu na popis kanonskih igranih filmova s popisa časopisa *Sight & Sound*. Metodologija istraživanja zasnovana je na pristupu koji je primijenio I. O'Loughlin u svom istraživanju pod nazivom *Film Canons and the Academic Library*.²⁶ U istraživanju u sklopu ovoga rada odabrali smo jedan od kanona koje O'Loughlin koristi za istraživanje knjižničnih filmskih zbirki – radi se o kanonu časopisa *Sight & Sound*.²⁷ Razlog odabira upravo ovoga kanona nalazi se u tome što se sastoji od 52 najbolja igrana filma ikad snimljena prema izboru uglednih filmskih kritičara iz cijelog svijeta.²⁸ Istražili smo stanje filmskih zbirki u narodnim knjižnicama četiri najveća hrvatska grada: Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica Marka Marulića (Split), Gradska i sveučilišna

²⁶ O'Loughlin, Ian. Nav. dj. Str. 1.

²⁷ *Sight & Sound*. The top 50 Greatest Films of All Time [citirano: 2015-02-03]. Dostupno na: <http://www.bfi.org.uk/news/50-greatest-films-all-time>. Osim kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound*, postoje mnogi drugi kanonski popisi najboljih filmova. Zasiurno bi se došlo do vrijednih uvida kad bi se u knjižničnim zbirkama također utvrđivala prisutnost filmova s različitim kanonskih popisa.

²⁸ Kanonska lista igranih filmova časopisa *Sight & Sound* zove se *50 najboljih filmova svih vremena (The top 50 Greatest Films of All Time)*. Međutim, na njoj se nalaze 52 filma. Razlog je u tome što neki filmovi dijele jednak broj glasova kritičara.

knjižnica Osijek, Gradska knjižnica Rijeka.²⁹ Navedene smo knjižnice odabrali zato što se radi o najvećim hrvatskim knjižnicama koje se nalaze u međusobno udaljenim dijelovima Hrvatske, a ujedno imaju velike filmske zbirke.

Ukupan broj igranih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound* koji se nalazi u ovim knjižnicama utvrdili smo koristeći knjižnične kataloge. Pretraživanje kataloga obavljeno je u veljači 2015. godine. Nakon utvrđivanja koji se igrani filmovi s kanonskog popisa nalaze u knjižnicama, analizirali smo filmove u odnosu na sljedeće varijable: vrijeme nastanka filma i država podrijetla filma. Podatke o godini nastanka pojedinog filma pronašli smo na internetskoj stranici na kojoj je objavljen kanonski popis časopisa *Sight & Sound*,³⁰ a podatke o državi u kojoj je film nastao pronašli smo u filmskoj internetskoj enciklopediji IMDb.³¹ Na temelju podataka o vremenu i državi proizvodnje filmova, napravili smo sljedeće analize raznovrsnosti igranih filmova s kanonskog popisa *Sight & Sounda*:

a) analiza raznovrsnosti svih filmova s tog popisa

b) analiza raznovrsnosti samo onih filmova s tog popisa koji se nalaze u narodnim knjižnicama uključenima u istraživanje.

Potom smo usporedili stanje raznovrsnosti svih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound* u odnosu na stanje raznovrsnosti samo onih filmova s tog popisa koji se nalaze u narodnim knjižnicama uključenima u istraživanje.

2.2. Rezultati

U ovom su poglavlju predstavljene rezultati provedenog istraživanja. U prvom dijelu poglavlja opisuje se raznovrsnost svih igranih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound*. U drugom dijelu poglavlja opisuje se dostupnost i raznovrsnost igranih filmova s kanonskog popisa u narodnim knjižnicama.

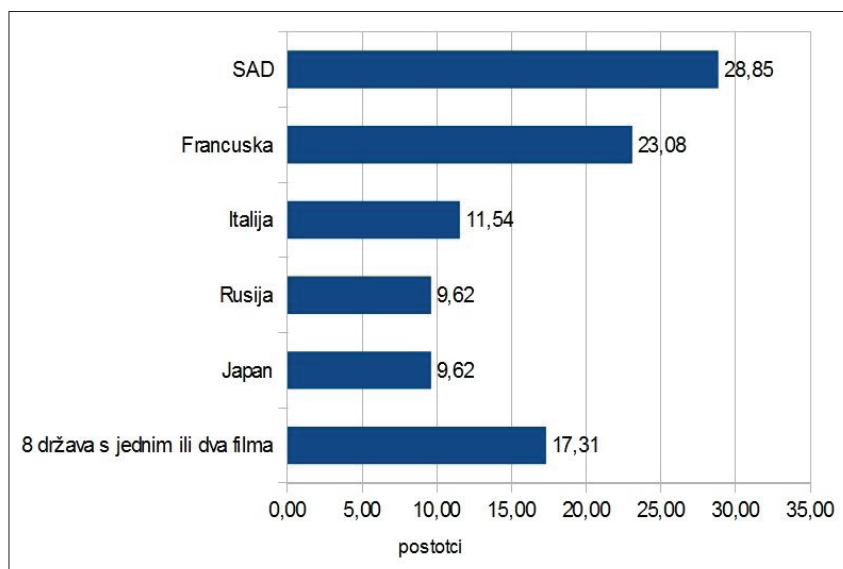
²⁹ Knjižnice grada Zagreba [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr> ; Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <http://www.gskos.unios.hr> ; Gradska knjižnica Marka Marulića (Split) [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <http://www.gkmm.hr> ; Gradska knjižnica Rijeka [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <http://gkr.hr>

³⁰ *Sight & Sound*. The top 50 Greatest Films of All Time [citirano: 2015-02-03]. Dostupno na: <http://www.bfi.org.uk/news/50-greatest-films-all-time>

³¹ IMDb [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <http://www.imdb.com/>

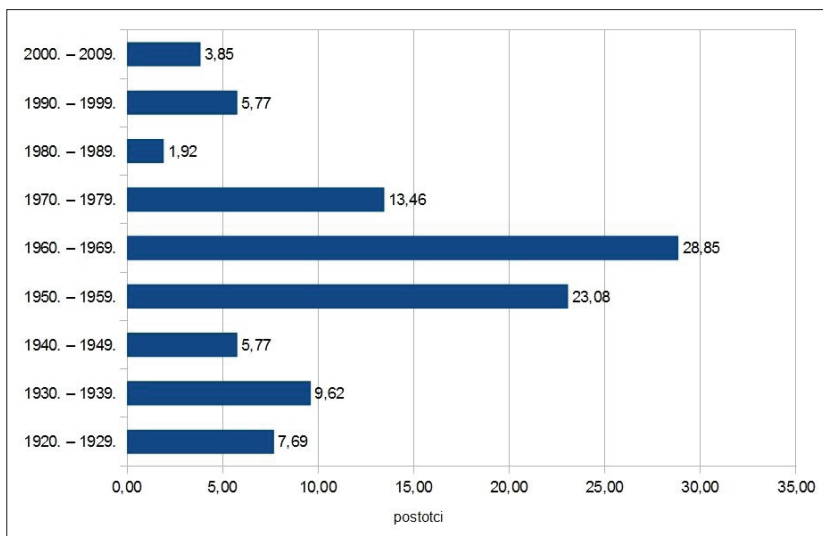
a) Raznovrsnost igranih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound*

Na kanonskom popisu časopisa *Sight & Sound* nalaze se 52 igrana filma. Filmovi na tom popisu nastali su u trinaest država – Belgija, Danska, Francuska, Hong Kong, Indija, Iran, Italija, Japan, Mađarska, Njemačka, Rusija, SAD i Švedska. Države s po jednim filmom na popisu su Belgija, Hong Kong, Indija, Iran, Mađarska i Švedska. Danska ima dva filma na popisu, a ostale države imaju pet ili više filmova.

Slika 1. Države nastanka filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound*

Na Slici 1. vidljivo je da je od ukupnog broj igranih filmova na kanonskom popisu časopisa *Sight & Sound* najviše filmova iz SAD-a – 15 filmova ili 28,85 posto od ukupnog broj filmova. Poslije filmova iz SAD-a po zastupljenosti puno ne zaostaju filmovi iz Francuske u kojoj je proizvedeno 12 filmova ili 23,08 posto od ukupnog broj filmova s kanonskog popisa. Iako SAD ima najveći udio filmova na kanonskom popisu, ipak filmovi ostalih 12 država imaju na tom popisu većinski udio od 71,15 posto.

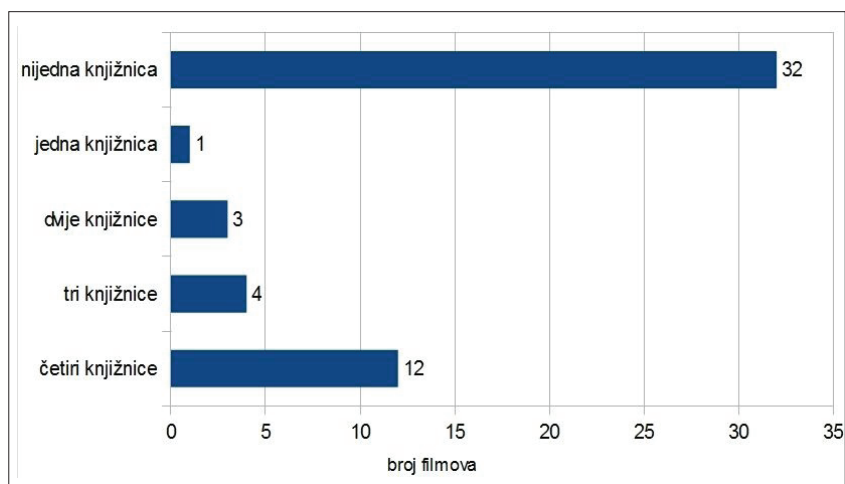

Slika 2. Vrijeme nastanka filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound*

Na Slici 2. vidljivo je da je većina filmova nastala u razdoblju od 1950. do 1969. godine, ukupno 51,93 posto filmova. Na popisu su najmanje zastupljeni filmovi nastali u tri zadnja desetljeća – u razdoblju od 1980. do danas nastalo je tek 11,94 posto filmova koji se nalaze na kanonskom popisu. Iz najstarijeg razdoblja u kojemu su proizvedeni filmovi s kanonskog popisa – od 1920. do 1949. godine – ima tek 23,08 posto filmova. Može se zaključiti da na kanonskom popisu *Sight & Sound* ne prevladavaju recentni igrani filmovi nego oni proizvedeni u razdoblju od 1950. do 1979. godine.

b) Dostupnost i raznovrsnost igranih filmova s kanonskog popisa u narodnim knjižnicama

Na Slici 3. prikazan je broj igranih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound* koji se nalaze u narodnim knjižnicama uključenim u istraživanje. Čak 32 filma ili 61,52 posto filmova s ovog kanonskog popisa ne nalazi se ni u jednoj od knjižnica. Jedan se film nalazi u jednoj od knjižnica. Tri filma nalaze se u dvije knjižnice. Četiri filma nalaze se u tri knjižnice, a 12 filmova nalazi se u sve četiri knjižnice.

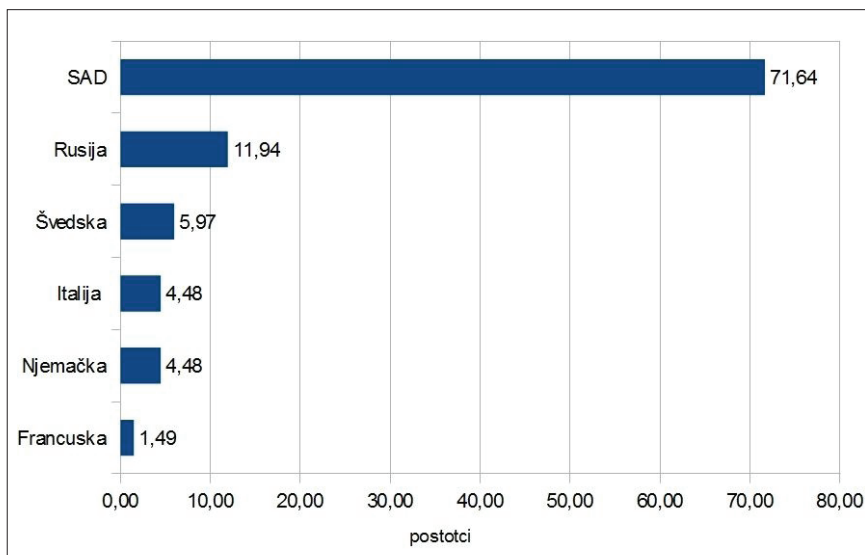
Slika 3. Broj filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound* koji se nalaze u narodnim knjižnicama uključenima u istraživanje

U Tablici 1. prikazan je broj igranih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound* koji se nalaze u pojedinim narodnim knjižnicama uključenima u istraživanje.

Tablica 1. Broj filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound* koji se nalaze u knjižnicama

	Zagreb	Split	Osijek	Rijeka
Broj filmova	18	17	17	15

Na Slici 4. prikazani su podaci o tome iz kojih država dolaze igrani filmovi s kanonskog popisa. Podaci o filmovima koji se nalaze u knjižnicama su zbrojeni – ako više knjižnica ima isti film, zbrojene su sve dostupnosti tog filma u knjižnicama. Ukupno je u četiri knjižnice zabilježeno 67 dostupnosti nekog od filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound*.

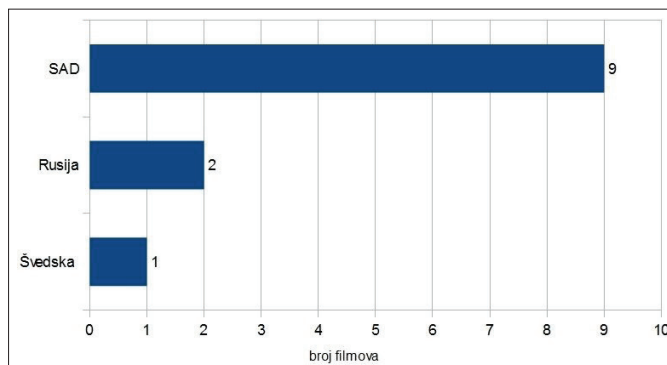

Slika 4. Udio filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound* koji se nalaze u knjižnicama, u odnosu na države proizvodnje

Ponajprije su u knjižnicama dostupni filmovi iz SAD-a, koji čine 71,64 posto ukupnog broja dostupnih filmova s popisa. Vrijedi se podsjetiti da su u ukupnom broju filmova s kanonskog popisa filmovi iz SAD-a zastupljeni s tek 28,85 posto. Dakle, u knjižnicama su filmovi iz SAD-a znatno prisutniji nego što bi to trebalo biti prema udjelu tih filmova u ukupnom broju filmova na kanonskom popisu. Na Slici 4. također je vidljivo da su ruski filmovi drugi po broju dostupnosti u knjižnicama. Filmovi iz svih ostalih država s kanonskog popisa vrlo su malo prisutni u knjižnicama. Posebno je malen postotak dostupnosti francuskih filmova s kanonskog popisa – njih u knjižnicama ima tek 1,49 posto, tj. tek je jedan francuski film s kanonskog popisa prisutan u tek jednoj knjižnici uključenoj u istraživanje. S druge pak strane, na kanonskom popisu časopisa *Sight & Sound* ukupno je 12 francuskih filmova. Suprotno tome, na kanonskom je popisu 15 filmova iz SAD-a, a od tih 15 filmova u knjižnicama uključenima u istraživanje može se naći čak njih 14, tj. imponantnih 93,33 posto filmova.³²

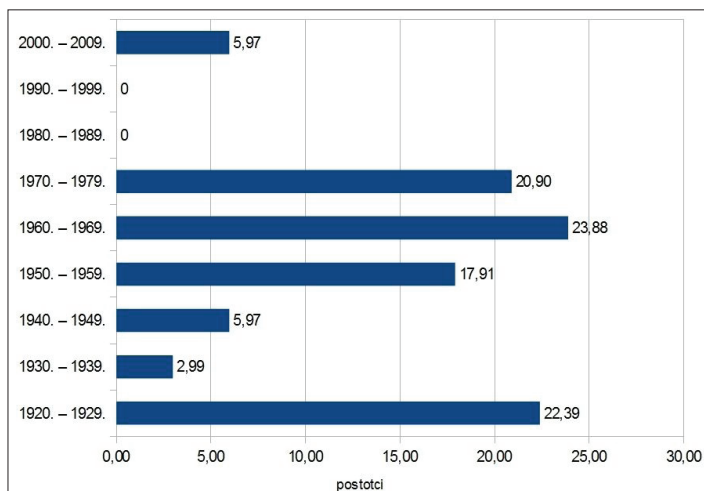
³² Jedini američki film s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound* koji se ne može naći ni u jednoj od knjižnica je film *Sunrise: A Song of Two Humans* iz 1927. godine koji je režirao F. W. Murnau.

Istraživanjem smo također utvrdili da je u svim knjižnicama prisutna slična struktura filmova: filmovi iz SAD-a uvjerljivo prevladavaju, a druge države zastupljene su s jednim filmom, osim Rusije iz koje su u knjižnicama prisutna dva filma. U knjižnicama nema nijednog filma iz čak sedam država ili iz 53,85 posto država iz kojih su filmovi s kanonskog popisa.

Slika 5. Broj filmova iz različitih država koji se nalaze u sve četiri knjižnice

Na Slici 5. vidljiv je broj igranih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound* koji se nalaze u sve četiri knjižnice. Najviše ih je iz SAD-a, a u sve četiri knjižnice nalaze se i dva filma iz Rusije te jedan film iz Švedske. Ovi podaci također ukazuju na uvjerljivu dominaciju filmova iz SAD-a.

Slika 6. Udio dostupnih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound* u odnosu na razdoblje u kojemu su nastali

Na Slici 6. vidljivo je da su u knjižnicama ponajprije dostupni filmovi iz razdoblja od 1950. do 1979. godine – njihova je ukupna dostupnost 62,69 posto. Udio filmova s kanonskog popisa koji se nalaze u knjižnicama u tom je razdoblju gotovo isti kao i udio svih filmova iz tog razdoblja koji se nalaze na kanonskom popisu časopisa *Sight & Sound*. Najveća je razlika između udjela filmova za razdoblje od 1920. do 1929. godine. Za to je razdoblje udio filmova s kanonskog popisa u knjižnicama 22,39 posto u odnosu na puno manji udio ukupnog broja filmova s kanonskog popisa – 7,69 posto.

2.3. Rasprava

Istraživanjem smo došli do sljedećih bitnih uvida:

U narodnim knjižnicama uključenima u istraživanje nema čak 61,52 posto igranih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound*.

Među igranim filmovima s kanonskog popisa koji se nalaze u narodnim knjižnicama uvjerljivo prevladavaju filmovi iz SAD-a. Ovi filmovi uvjerljivo prevladavaju u svim knjižnicama.

S obzirom na razdoblja u kojima su nastali kanonski igrani filmovi koji su dostupni u narodnim knjižnicama u odnosu na sve kanonske filmove, nema značajnijih disproporcija u zastupljenosti filmova, osim za razdoblje od 1920. do 1929. godine.

U IFLA-im *Smjernicama za razvoj narodnih knjižnica* navodi se da je omogućivanje pristupa temeljnim zbirkama svjetske literature i znanja jedinstveni doprinos i iznimno važna funkcija narodnih knjižnica.³³ Međutim, iz rezultata ovoga istraživanja vidljivo je da u najvećim hrvatskim narodnim knjižnicama nema većine igranih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound*. Od 52 filma s tog popisa, u narodnim knjižnicama uključenima u istraživanje nalazi se tek 20 filmova što znači da korisnici ovih knjižnica ne mogu posuditi većinu filmova koje su ugledni filmski kritičari diljem svijeta proglasili najboljima. Također, rezultati istraživanja ukazuju na to da među filmovima s tog popisa koji su dostupni u knjižnicama uvjerljivo prevladavaju filmovi iz SAD-a, a vrlo je malo filmova iz drugih država. Neraznovrsnost kanonske filmske ponude u narodnim knjižnicama u suprotnosti je s mišljenjem C. Alabastera koji ukazuje na to da knjižnice trebaju imati temeljna djela

³³ IFLA. Nav. dj. Str. 19.

koja osvjetljuju događaje u ljudskoj povijesti, definiraju povijest, interpretiraju teme, pružajući nam mogućnost posjeta novih svjetova.³⁴ Knjižnice ne mogu ispuniti tu važnu ulogu ako u svojim filmskim zbirkama nemaju djela iz različitih država i kultura. Problem neraznovrsnosti igranih filmova najbolje se može ilustrirati nedostupnošću u knjižnicama francuskih filmova s kanonskog popisa časopisa *Sight & Sound*. Tek je jedan francuski film s kanonskog popisa prisutan u tek jednoj od četiri narodne knjižnice uključene u istraživanje, iako na kanonskom popisu časopisa *Sight & Sound* ima ukupno dvanaest francuskih filmova. To znači da ako korisnici knjižnice žele pogledati klasike francuske kinematografije koji ujedno prikazuju francusku kulturu i društvo, neće u narodnim knjižnicama najvećih hrvatskih gradova pronaći većinu filmova proglašениh najboljim francuskim filmovima ikad snimljenim. S druge strane, korisnici će u knjižnicama pronaći gotovo sve filmove iz SAD-a koji su na kanonskom popisu časopisa *Sight & Sound*. Ovu neravnotežu u ponudi filmova potrebno je smanjivati ukoliko se želi voditi računa o odgovornosti knjižnica da promiču znanje o prevedenim djelima i razvijaju svijest svojih članova o golemoj raznovrsnosti dostupne literature – tekstualne, glazbene ili filmske.³⁵ No, postavlja se pitanje kako i u kojoj mjeri knjižničari mogu utjecati na povećanje raznovrsnosti kanonskih igranih filmova s obzirom na državu proizvodnje filma. Naime, u intervjuima s knjižničarima iz narodnih knjižnica došli smo do saznanja da njihove knjižnice raspoložu s dovoljno financijskih sredstava za kupovinu svih ili većine filmova na DVD-ima koji se objave na domaćem tržištu. Međutim, kao značajan problem knjižničari ističu nedovoljno veliku i nedovoljno raznovrsnu ponudu filmova na domaćem tržištu.³⁶ Stoga knjižnice često ne mogu nabaviti prevedene igrane filmove s kanonskog popisa koji su proizvedeni u drugim državama. Bitno je pitanje mogu li knjižničari, usprkos neraznovrsnosti filmske ponude na tržištu, ipak utjecati određenim aktivnostima na povećanje raznovrsnosti svojih filmskih zbirki. Jedna od mogućih aktivnosti knjižničara u tom smislu je lobiranje prema nadležnim državnim kulturnim institucijama (Ministarstvo kulture, Hrvatski audiovizualni centar...). Predstavnici narodnih knjižnica mogu upozoriti na problem neraznovrsnosti objavljivanja filmskih klasika te na potrebu

³⁴ Alabaster, Carol. Nav. dj. Str. 9.

³⁵ Norwegian Archive, Library and Museum Authority. Nav. dj. Str. 19.

³⁶ Duić, Mirko. Filmske zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama : doktorski rad. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2015. Str. 298.

pružanja veće financijske podrške nakladnicima filmova ili samim knjižnicama za objavljivanje vrijednih igranih filmova proizvedenih u različitim državama. Druga mogućnost je da knjižničari nabavljaju raznovrsne, vrijedne filmove u inozemstvu. Filmovi nabavljeni u inozemstvu koji imaju prijevode na engleskom jeziku i na drugim jezicima koji se uče u Hrvatskoj za vrijeme školovanja (talijanski, francuski, španjolski...) ili su snimljeni na tim jezicima, zasigurno mogu biti zanimljivi dijelu knjižničnih korisnika.

Zaključno

Pri razmatranju ove problematike bitno je istaknuti da problem neraznovrsnosti ponude kanonskih filmova u narodnim knjižnicama treba promatrati u širem kontekstu. Prije svega, na raznovrsnost i mogućnost povećanja dostupnosti raznovrsnih kanonskih filmova u knjižnicama veliki utjecaj ima dostupnost tih filmova na tržištu. Ako ti filmovi nisu objavljeni na DVD-ima na domaćem tržištu, onda ih knjižnice mogu nabaviti samo iz inozemstva, bez prijevoda. Također, još jedna bitna okolnost koja utječe na izgradnju raznovrsnih knjižničnih filmskih zbirki je dostupnost neameričkih kanonskih, ali i nekanonskih igranih filmova izvan knjižnica. Pitanje je u kojoj mjeri su ti filmovi dostupni na hrvatskim televizijskim kanalima i u kinima. O tome nema puno istraživanja, no ona malobrojna govore o uvjerljivoj dominaciji igranih filmova iz SAD-a u kinima i na televizijskim programima.³⁷ Iako ova situacija utječe na formiranje interesa gledatelja prvenstveno za filmovima iz SAD-a, ona ujedno može predstavljati poticaj i priliku za narodne knjižnice. Naime, one mogu pokušati nadoknaditi manjak ponude raznovrsnih filmova u kinima i na televizijskim programima izgradnjom raznovrsnih filmskih zbirki te tako privući nove i zadržati stare korisnike kod kojih postoji zanimanje za vrijedne igrane filmove iz cijeloga svijeta. Zasigurno je u uvjetima oskudne ponude raznovrsnog filma na domaćem tržištu, pred knjižnicama veliki izazov pronalaska i nabave takvih filmova. Ništa manji izazov ne predstavlja ni osmišljavanje aktivnosti kojima će knjižničari zainteresirati za raznovrsne filmove onaj dio korisnika koji je izgradio i fiksirao svoj filmski ukus gledajući pretežno najpopularnije i najdostupnije igrane filmove iz SAD-a. Knjižnične aktivnosti

³⁷ Majcen, Vjekoslav; Hrvoje Turković. Kinematografija u Hrvatskoj : Izvještaj o stanju. // Hrvatski filmski ljetopis 7, 27(2001), 69.

s ciljem izgradnje raznovrsnih filmskih zbirki i promocije raznovrsnih filmova važne su jer je jedan od temeljnih ciljeva narodnih knjižnica da svojim korisnicima pruže pristup raznovrsnim djelima svjetske kulturne baštine, pa tako i vrijednim filmskim djelima iz cijeloga svijeta.

LITERATURA

Alabaster, Carol. Developing an outstanding core collection – A guide for libraries. Chicago : American Library Association, 2002.

Buchsbaum, Julianne. Academic libraries and the remaking of the canon : Implications for collection development librarians. // *Library Philosophy & Practice* (April 2009), 1-6.

Cej, Višnja; Tea Grašić-Kvesić; Tomislav Silić. Audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa : istraživanje učestalosti korištenja. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 4(2013), 145-168.

Collins, Amanda K. Collection development, digitization and the canon debate, 2000 [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <https://sites.google.com/site/mandacoll/collection-developmentandthecanon>

Duić, Mirko. Filmske zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama : doktorski rad. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2015.

Galbi, Douglas A. Non-book items in US public libraries. // *Public Library Quarterly* 28, 1(2009), 64-67.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <http://www.gskos.unios.hr/>

Gradska knjižnica Marka Marulića (Split) [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <http://www.gkmm.hr/>

Gradska knjižnica Rijeka [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <http://gkr.hr/>

IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

IMDb [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <http://www.imdb.com/>

Johannsen, Carl Gustav; Niels Ole Pors. The 2007 structural reform and the public libraries in Denmark. // *Bibliothek Forschung Und Praxis* 34, 3(2010), 342-350.

Karass, Alan. Canon, cultural memory, and positive knowledge in humanities education. // *Music Reference Services Quarterly* 10, 3/4(2008), 117-126.

Knjižnice grada Zagreba [citirano: 2016-03-08]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr>

Majcen, Vjekoslav; Hrvoje Turković. Kinematografija u Hrvatskoj : Izvještaj o stanju. // *Hrvatski filmski ljetopis* 7, 27(2001), 53-59.

Norwegian Archive, Library and Museum Authority. Library reform 2014 [citirano: 2015-02-10]. Dostupno na: <http://www.biblioteki.org/repository/PROJEKT%2018/Inspiracije/Library%20Reform%202014.pdf>

Novak, Helena. Anketno istraživanje Zadovoljstvo korisnika Gradske knjižnice Zadar. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, 3/4(2010), 140-157.

O'Loughlin, Ian. Film canons and the academic library : master theses. Dublin : Dublin Business School, 2011.

Quinn, Brian. Some implications of the canon debate for collection development. // *Collection Building* 14, 1(1995), 1-10.

Schrader, Paul. Canon fodder. // *Film Comment* (September-October 2006), 33-49.

Sight & Sound. The top 50 Greatest Films of All Time [citirano: 2015-02-03]. Dostupno na: <http://www.bfi.org.uk/news/50-greatest-films-all-time>

Staiger, Janet. The politics of film canons. // *Cinema Journal* 24, 3(1985), 4-23.

State Library of Victoria (for Library Board of Victoria). Library user census and survey project 2006. Report 1 : Statewide analysis and comparisons. Melbourne : State Library of Victoria, 2006.

Prilog 1**Popis najboljih filmova časopisa *Sight & Sound***

	Naslov	Država	Godina	Režiser
1	Vertigo	USA	1958	Alfred Hitchcock
2	Citizen Kane	USA	1941	Orson Welles
3	Tokyo Story	Japan	1953	Ozu Yasujiro
4	La Règle du jeu	France	1939	Jean Renoir
5	Sunrise: A Song of Two Humans	USA	1927	FW Murnau
6	2001: A Space Odyssey	USA UK	1968	Stanley Kubrick
7	The Searchers	USA	1956	John Ford
8	Man with a Movie Camera	Russia	1929	Dziga Vertov
9	The Passion of Joan of Arc	France	1927	Carl Dreyer
10	8½	Italy	1963	Federico Fellini
11	Battleship Potemkin	Russia	1925	Sergei Eisenstein
12	L'Atalante	France	1934	Jean Vigo
13	Breathless	France	1960	Jean-Luc Godard
14	Apocalypse Now	USA	1979	Francis Ford Coppola
15	Late Spring	Japan	1949	Ozu Yasujiro
16	Au hasard Balthazar	France	1966	Robert Bresson
17	Seven Samurai	Japan	1954	Kurosawa Akira
18	Persona	Sweden	1966	Ingmar Bergman
19	Mirror	Russia	1974	Andrei Tarkovsky
20	Singin' in the Rain	USA	1951	Stanley Donen & Gene Kelly
21	L'avventura	Italy	1960	Michelangelo Antonioni
22	Le Mépris	France	1963	Jean-Luc Godard
23	The Godfather	USA	1972	Francis Ford Coppola
24	Ordet	Denmark	1955	Carl Dreyer
25	In the Mood for Love	Hong Kong	2000	Wong Kar-wai
26	Rashomon	Japan	1950	Kurosawa Akira
27	Andrei Rublev	Russia	1966	Andrei Tarkovsky
28	Mulholland Dr.	USA	2001	David Lynch
29	Stalker	Russia	1979	Andrei Tarkovsky
30	Shoah	France	1985	Claude Lanzmann
31	The Godfather Part II	USA	1974	Francis Ford Coppola
32	Taxi Driver	USA	1976	Martin Scorsese
33	Bicycle Thieves	Italy	1948	Vittoria De Sica
34	The General	USA	1926	Buster Keaton & Clyde Bruckman
35	Metropolis	Germany	1927	Fritz Lang
36	Psycho	USA	1960	Alfred Hitchcock
37	Jeanne Dielman, 23 quai...	Belgium	1975	Chantal Akerman
38	Sátántangó	Hungary	1994	Béla Tarr
39	The 400 Blows	France	1959	François Truffaut
40	La dolce vita	Italy	1960	Federico Fellini
41	Journey to Italy	Italy	1954	Roberto Rossellini
42	Pather Panchali	India	1955	Satyajit Ray
43	Some Like It Hot	USA	1959	Billy Wilder
44	Gertrud	Denmark	1964	Carl Dreyer
45	Pierrot le fou	France	1965	Jean-Luc Godard
46	Play Time	France	1967	Jacques Tati
47	Close-Up	Iran	1990	Abbas Kiarostami
48	The Battle of Algiers	Italy	1966	Gillo Pontecorvo
49	Histoire(s) du cinéma	France	1998	Jean-Luc Godard
50	City Lights	USA	1931	Charlie Chaplin
51	Ugetsu monogatari	Japan	1953	Mizoguchi Kenji
52	La Jetée	France	1962	Chris Marker